

3. Wymagania edukacyjne

DZIAŁ PROGRAMU	POZIOM				
	TEMAT LEKCJI	KONIECZNY UCZEŃ:	PODSTAWOWY UCZEŃ:	ROZSZERZAJĄCY UCZEŃ:	DOPEŁNIAJĄCY UCZEŃ:
ORGANIZM CZŁOWIEKA	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pochodzenie człowieka i jego miejsce w systemie organizmów. 2. Budowa i funkcje tkanek tworzących ciało człowieka. 3. Współdziałanie narządów i układów narządów w utrzymaniu stanu równowagi organizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> • porządkuje hierarchię budowy organizmu człowieka (komórka, tkanka, narząd, układ narządów), • wskazuje funkcje tkanek: nabłonkowej, mięśniowej, nerwowej, tłuszczowej, chrzęstnej, kostnej i krwi, • wymienia układy narządów w organizmie człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje hierarchiczną budowę organizmu człowieka, • przedstawia cechy budowy tkanek tworzących ciało człowieka, • przedstawia funkcje poszczególnych układów: ruchu, pokarmowego, oddechowego, krążenia, wydalniczego, nerwowego, dokrewnego i rozrodczego. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia związek budowy i pełnionych funkcji tkanek: nabłonkowej, mięśniowej, nerwowej, tłuszczowej, chrzęstnej, kostnej i krwi, • opisuje budowę poszczególnych układów narządów człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje tkanki budujące ciało człowieka, • analizuje współdziałanie poszczególnych układów narządów człowieka w utrzymaniu stanu równowagi organizmu.
RUSZTOWANIE CIAŁA I WYKONYWANIE RUCHÓW	<ol style="list-style-type: none"> 1. Układ szkieletowy tworzy rusztowanie i osłania inne narządy. 2. Budowa fizyczna i chemiczna kości. 3. Budowa i funkcje szkieletu osiowego. 4. Kości kończyn i obręczy. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę szkieletu człowieka, • przedstawia funkcje kości, • zna zasady postępowania w przypadku złamania kości lub zwichnięcia stawu, • jest świadomy potrzeby udzielania pierwszej pomocy, 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia tkanki budujące ciało człowieka, • wyróżnia elementy składowe szkieletu, • opisuje budowę fizyczną kości długiej, • wymienia elementy szkieletu osiowego, obręczy i kończyn, 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje tkanki budujące szkielet człowieka, • zna skład chemiczny kości, • wskazuje miejsca występowania różnych typów połączeń kości, • wykazuje współdziałanie mięśni, ścięgien, kości i stawów w prawidłowym funkcjonowaniu układu ruchu. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje tkanki budujące szkielet człowieka, • analizuje wpływ budowy chemicznej i fizycznej kości na jej właściwości, • wykazuje związek między typem połączenia kości a funkcją określonej części szkieletu,

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">RUSZTOWANIE CIAŁA I WYKONYWANIE RUCHÓW</p>	<p>5. Połączenia kości. Układ mięśniowy umożliwia poruszanie się.</p> <p>6. Mięśnie szkieletowe człowieka.</p> <p>7. Praca mięśni.</p> <p>8. Poruszanie się jako wynik współdziałania mięśni, ścięgien, kości i stawów.</p> <p>9. Aktywność fizyczna warunkiem zdrowia człowieka.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • jest świadomy konieczności zapobiegania wadom i schorzeniom układu ruchu, • wskazuje rolę mięśni podczas wykonywania ruchów, • jest świadomy wpływu ćwiczeń fizycznych na rozwój mięśni i sprawność człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia typy połączeń kości, • zna budowę stawu, • określa czynniki niezbędne dla prawidłowego rozwoju muskulatury ciała. 		<ul style="list-style-type: none"> • analizuje proces pracy mięśni.
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">POBIERANIE, ROZKŁAD I WYMIANA</p>	<p>1. Układ oddechowy wymienia gazy.</p> <p>2. Budowa i funkcje układu oddechowego.</p> <p>3. Wymiana gazowa.</p> <p>4. Oddychanie komórkowe istotą procesu oddychania.</p> <p>5. Higiena i choroby układu oddechowego.</p> <p>6. Układ pokarmowy trawi pokarm i dostarcza niezbędnych materiałów.</p> <p>7. Źródła i znaczenie składników pokarmowych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podaje funkcje układu oddechowego, • zna pojęcie wymiany gazowej, • wskazuje narządy wymiany gazowej u człowieka, • wie, że aktywność fizyczna poprawia wydolność oddechową, • rozumie znaczenie niepalenia papierosów czynnie i biernie dla zdrowia człowieka, • podaje funkcję układu pokarmowego człowieka, 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje części układu oddechowego, • opisuje przebieg wymiany gazowej w płucach i tkankach, • przedstawia czynniki wpływające na prawidłowy stan i funkcjonowanie układu oddechowego, • podaje funkcje poszczególnych części układu pokarmowego, • przedstawia źródła białek, tłuszczów, węglowodanów, witamin, soli mineralnych, wody, 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje funkcje poszczególnych części układu oddechowego, • przedstawia rolę krwi w wymianie gazowej, • wyjaśnia znaczenie oddychania komórkowego, • rozpoznaje części układu pokarmowego (na schemacie, modelu, rysunku, po opisie), • wyjaśnia znaczenie składników pokarmowych (białek, tłuszczów, węglowodanów, witamin, soli mineralnych, wody) 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związek budowy części układu oddechowego z funkcją, którą pełni, • analizuje proces oddychania komórkowego jako źródła energii w organizmie, • przedstawia związek budowy części układu pokarmowego z funkcją, którą pełni, • przedstawia skutki niedoboru niektórych witamin (A, C, B₆, B₁₂, kwasu foliowego), składników mineralnych (Mg, Fe, Ca) i aminokwasów egzogennych,

8. Witaminy, sole mineralne i aminokwasy egzogenne.	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę systematycznego spożywania owoców i warzyw, 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega trawienie i wchłanianie pokarmów, 	dla prawidłowego rozwoju i funkcjonowania organizmu,	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia produkty trawienia głównych grup związków organicznych,
9. Budowa i funkcje układu pokarmowego.	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega odżywianie, 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rolę błonnika w prawidłowym funkcjonowaniu układu pokarmowego, 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rolę niektórych witamin (A, C, B₆, B₁₂, kwasu foliowego), składników mineralnych (Mg, Fe, Ca) i aminokwasów egzogennych w organizmie, 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje konsekwencje zdrowotne niewłaściwego odżywiania,
10. Trawienie i wchłanianie pokarmów.	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego należy stosować dietę zróżnicowaną, dostosowaną do potrzeb organizmu, 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje korzyści płynące z prawidłowego odżywiania, 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia miejsca trawienia i wchłaniania głównych grup związków organicznych, 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje związek między budową i funkcją poszczególnych części układu wydalniczego.
11. Niewłaściwe odżywianie a zdrowie człowieka.	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi zaplanować jadłospis, 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega wydalanie, 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia miejsca trawienia i wchłaniania głównych grup związków organicznych, 	
12. Higiena i choroby układu pokarmowego.	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie wydalania. 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady substancji wydalanych z organizmu człowieka, 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza indeks masy ciała, 	
13. Uzyskiwanie energii jako wynik współdziałania wielu układów.		<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia funkcje układu wydalniczego. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia konsekwencje zdrowotne niewłaściwego odżywiania, 	
14. Układ wydalniczy usuwa zbędne produkty przemiany materii.			<ul style="list-style-type: none"> • wymienia narządy biorące udział w wydalaniu, 	
15. Budowa i rola układu wydalniczego.			<ul style="list-style-type: none"> • opisuje budowę i funkcje poszczególnych części układu wydalniczego. 	
16. Powstawanie i skład moczu.				
17. Higiena i choroby układu wydalniczego.				

<ol style="list-style-type: none"> 1. Układ krążenia odpowiada za transport. 2. Budowa i rola krwi. 3. Rodzaje naczyń krwionośnych. 4. Budowa i praca serca. 5. Krążenie krwi. 6. Budowa i funkcje układu limfatycznego. 7. Higiena i choroby układu krążenia. 8. Skóra jako tarcza ochronna człowieka. 9. Budowa i funkcje skóry. 10. Higiena i choroby skóry. 11. System odpornościowy odpowiada za ochronę organizmu. 12. Budowa i funkcje elementów układu odpornościowego. 13. Rodzaje odporności. 14. Transplantacja narządów. 	<ul style="list-style-type: none"> • zna funkcję układu krążenia, • wymienia narządy układu krążenia, • wyjaśnia znaczenie aktywności fizycznej i prawidłowej diety dla właściwego funkcjonowania układu krążenia, • podaje przykłady narządów, które można przeszczepiać, • przedstawia znaczenie przeszczepów oraz zgody na transplantację narządów po śmierci, • podaje funkcje skóry, rozpoznaje niepokojące zmiany na skórze, które wymagają konsultacji lekarskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje budowę poszczególnych narządów układu krążenia i układu limfatycznego, • przedstawia rolę krwi, • przedstawia społeczne znaczenie krwiodawstwa, • opisuje znaczenie układu odpornościowego dla ochrony organizmu, • wyjaśnia znaczenie szczepień ochronnych, • wyjaśnia, na czym polega transplantacja narządów, • wyjaśnia funkcje skóry, • opisuje stan zdrowej skóry. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje funkcje narządów układu krążenia i układu limfatycznego, • przedstawia krążenie krwi w obiegu płucnym i ustrojowym, • opisuje rolę głównych składników krwi (krwinek białych, czerwonych, płytek krwi), • wymienia grupy krwi z układu ABO i Rh, • opisuje funkcje elementów układu odpornościowego (narządów: śledziony, grasicy, węzłów chłonnych, komórek: makrofagów, limfocytów T, limfocytów B, cząsteczek: przeciwciał), • rozróżnia odporność swoistą i nieswoistą, naturalną i sztuczną, bierną i czynną, • podaje przykłady szczepień obowiązkowych i nieobowiązkowych oraz wyjaśnia ich znaczenie, 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje związek budowy i funkcji układu krążenia i układu limfatycznego, • wskazuje związek między antygenem a przeciwciałem w układzie ABO, • porównuje działanie surowicy i szczepionki, • opisuje i wyjaśnia konflikt serologiczny Rh, • przedstawia cechy adaptacyjne do pełnienia funkcji ochronnej, zmysłowej, termoregulacyjnej.
--	---	---	---	---

TRANSPORT I OCHRONA				<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje elementy budowy skóry (na schemacie, modelu, rysunku, według opisu). 	
KONTROLA ORGANIZMU	<ol style="list-style-type: none"> 1. Układ nerwowy kontroluje funkcjonowanie organizmu. 2. Budowa i rola układu nerwowego. 3. Ośrodkowy układ nerwowy. 4. Rodzaje i rola odruchów. 5. Obwodowy i autonomiczny układ nerwowy. 6. Higiena i choroby układu nerwowego. 7. Narządy zmysłów umożliwiają kontakt ze środowiskiem zewnętrznym. 8. Budowa i działanie narządu wzroku. 9. Ucho jako narząd słuchu i równowagi. 10. Zmysł smaku, powonienia i dotyku. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie układu nerwowego dla funkcjonowania organizmu człowieka, • wymienia czynniki wywołujące stres, • przedstawia sposoby radzenia sobie ze stresem, • wymienia przykłady narządów zmysłów oraz określa ich funkcje, • przedstawia wpływ hałasu na zdrowie człowieka, • zna zasady higieny narządów wzroku i słuchu, • zna rolę układu hormonalnego, • wyjaśnia, dlaczego nie należy stosować środków i leków hormonalnych bez konsultacji z lekarzem. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia budowę układu nerwowego, • podaje przykłady odruchów, • przedstawia znaczenie odruchów warunkowych w procesie uczenia się, • podaje przykłady pozytywnego i negatywnego działania stresu, • przedstawia budowę oka i ucha, • wskazuje położenie narządów zmysłów, • wymienia gruczoły dokrewne. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje budowę ośrodkowego i obwodowego układu nerwowego, • opisuje łuk odruchowy, • wymienia rodzaje odruchów warunkowych i bezwarunkowych, • wyjaśnia sposób działania oka i ucha, • przedstawia rolę zmysłu równowagi, zmysłu smaku i zmysłu węchu, • wskazuje położenie gruczołów dokrewnych, • przedstawia biologiczną rolę hormonu wzrostu, tyroksyny, insuliny, adrenalin, testosteronu, estrogenów. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje rolę współczulnego i przywspółczulnego układu nerwowego, • przedstawia przyczyny powstawania oraz zasady korygowania wad wzroku (krótkowzroczność, dalekowzroczność, astygmatyzm), • wykazuje wpływ hormonów w regulacji procesów życiowych, • przedstawia antagonistyczne działanie insuliny i glukagonu.

KONTROLA ORGANIZMU					
KONTROLA ORGANIZMU	11. Układ dokrewny pomaga utrzymać stałe warunki wewnątrz organizmu. 12. Budowa i funkcje układu hormonalnego. 13. Mechanizm działania układu hormonalnego.				
ROZMNAŻANIE, WZROST I ROZWÓJ	1. Układ rozrodczy umożliwia przetrwanie gatunku. 2. Męski układ rozrodczy. 3. Żeński układ rozrodczy. 4. Cykl miesięczkowy kobiety. 5. Higiena i choroby układu rozrodczego. 6. Rozwój zarodkowy i płodowy człowieka. 7. Ciąża i poród. 8. Ciało człowieka zmienia się w czasie. 9. Okres wczesnego dzieciństwa. 10. Od średniego dzieciństwa do wieku młodzieńczego.	<ul style="list-style-type: none"> • zna rolę układu rozrodczego, • zna czynniki wpływające na prawidłowy rozwój zarodka i płodu, • przedstawia podstawowe zasady profilaktyki chorób przenoszonych drogą płciową. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia funkcje narządów płciowych (męskich i żeńskich), • opisuje rolę gamet w procesie zapłodnienia, • opisuje cykl miesięczkowy kobiety, • przedstawia przebieg ciąży. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia budowę narządów płciowych (męskich i żeńskich), • opisuje etapy cyklu miesięczkowego kobiety, • przedstawia cechy i przebieg fizycznego, psychicznego i społecznego dojrzewania człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związek budowy i funkcji narządów układu rozrodczego (męskiego i żeńskiego), • wyjaśnia znaczenie okresu dojrzewania człowieka.

**ROZMNAŻANIE, WZROST
I ROZWÓJ**

11. Fizyczna,
psychiczna
i społeczna
dojrzałość
człowieka.

12. Okres śred-
niej i późnej
dorobności.

--	--	--	--	--